

Boendekonferens Göteborgsregionens kommunalförbund

**Barbro Westerholm
2009 01 09**

Äldreboendedelegationen

Dir. 2006:63, Tilläggsdir. 2006:137

Slutredovisning av uppdrag

**Särskild utredare/ordförande:
Barbro Westerholm**

Varför tillsattes äldreboendedelegationen?

2005 och 2006 års debatt

Vågar jag bli gammal

- Får jag vård när jag behöver det?
- Hur blir det under mina sista dagar?
- När jag inte vill bo kvar hemma längre vart kan jag flytta då?
- Får jag bestämma själv hur jag vill ha det?

Insikt om att det är en myt att alla vill bo kvar hemma intill livets sista dag

När hemmets borg blir till ett fängelse

Uppdraget, enligt direktiv

Följa och analysera

- behoven av boende för äldre
- utvecklingen av boende för äldre

Föreslå åtgärder för att

- stimulera skapandet av bostäder anpassade för äldre
- stimulera skapandet av boendemiljöer anpassade för äldres behov

Identifiera hinder i regelsystemet

- som försvårar utvecklingen av bostäder och boende

Uppdraget, enligt tilläggsdirektiv

Redovisa alternativa bedömningar och förslag till hur fler äldre ska få tillgång till bostad i s.k. mellanboendeformer eller trygghetsboende

- delbetänkande överlämnat 19 december 2007

Följa och granska effekterna av investeringsstödet

- rapport lämnad den 30 januari 2008

Den röda tråden i utredningen

- ”Vi lever inte för att bo. Vi bor för att leva. Det viktiga med hur vi bor är hur det låter oss leva, hur det påverkar raden av vardagar som lagrar sig till våra liv.

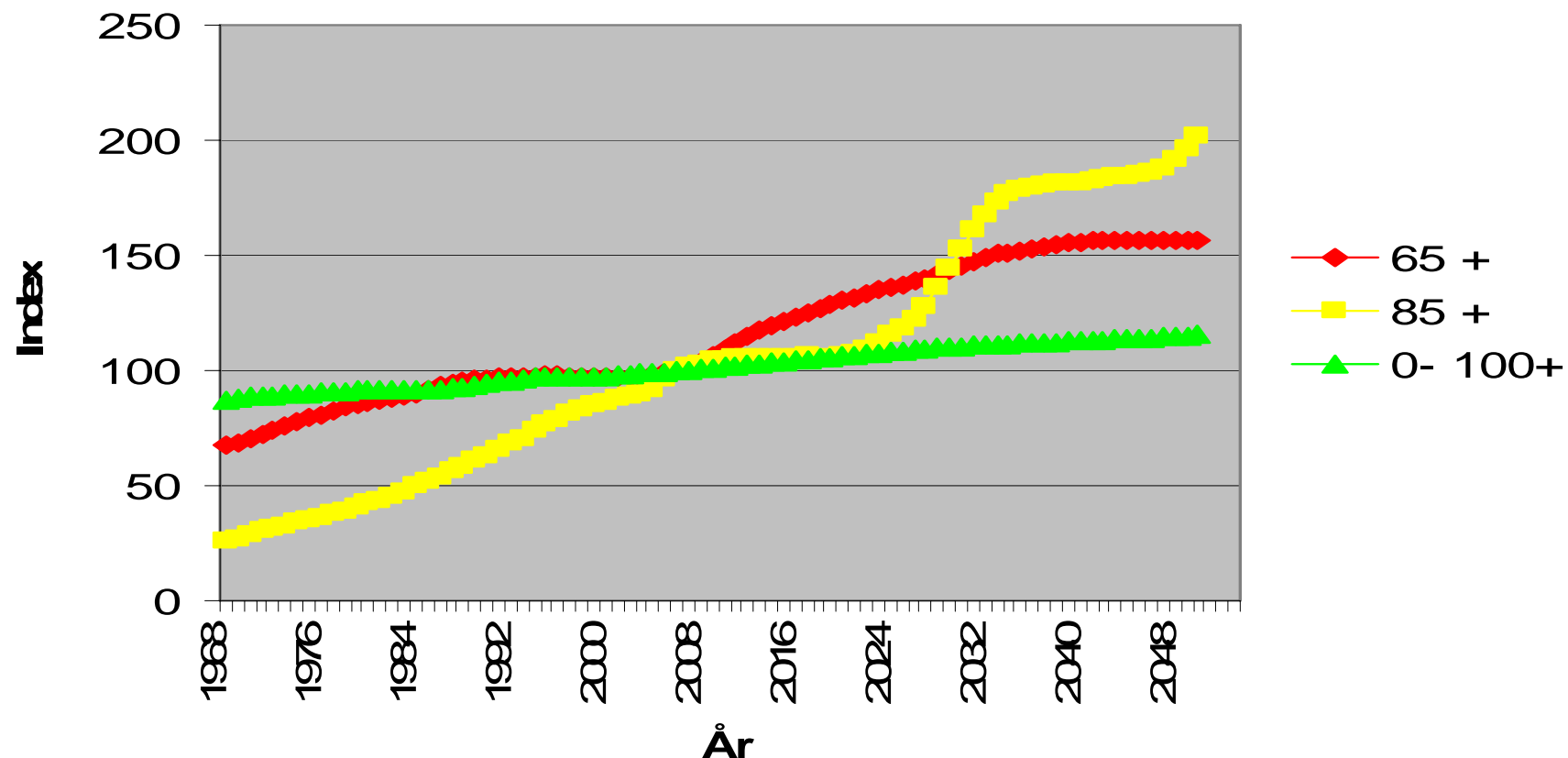
Rita Liljeström, Bo för att leva

Faktorer av betydelse för vilka bostäder det kan bli fråga om

- **Befolkningsutvecklingen**
- **Hälsoutvecklingen**
- **Uppskattning av behoven**
- **Flyttbenägenheten**
- **Ekonomiska förutsättningar**
- **Den tekniska utvecklingen**

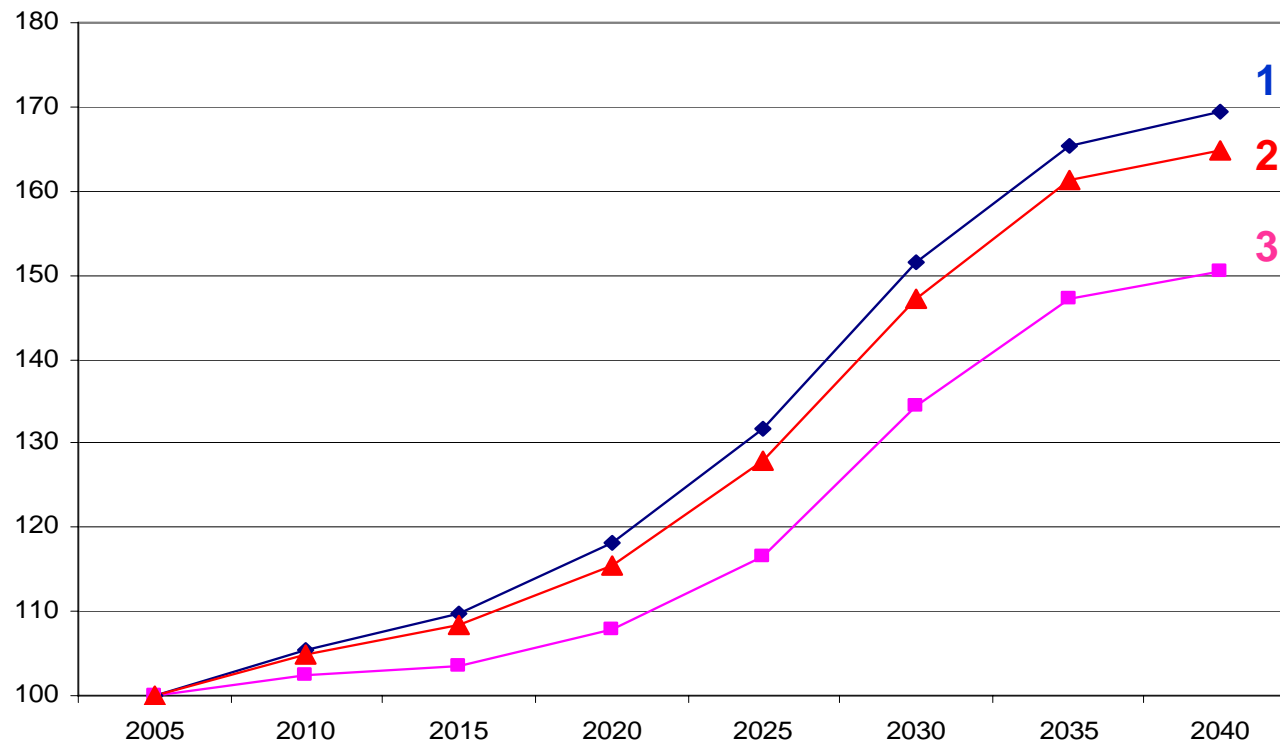
Befolkning och behov (1)

Befolkning: Framskrivning av antal invånare i tre åldersgrupper.
Index 2006=100.

Befolkning och behov (2)

Behov: Framskrivning av antal platser i särskilt boende/vård- och omsorgsboende. Baserad på hälsoutvecklingen 1988-2006. Index 2005=100.

- 1 Oförändrad hälsoutveckling från 2005
- 2 Hälsoutveckling enligt 1988-2006
- 3 Hälsoutveckling enligt 1988-1996

Källa: Lagergren (2008)

Hälsoutvecklingen . Ja, det beror på

- **Känslan av att vara behövd**
- **Tillgång till nätverk**
- **Kost**
- **Motion**
- **Alkohol**
- **Tobak**
- **Skadeförebyggande insatser**
- **Läkemedelsbehandlingen**
- **Risk för våld, övergrepp vanvård**

Vad vet vi om flyttbenägenheten

- **Få flyttar**
- **Man flyttar inom hemkommunen**
- **Fler med god ekonomi flyttar**
- **Goda kommunikationer**
- **Närhet till nära och kära**
- **Trygghet**
- **Man önskar två eller tre rum samt balkong och hiss**

Den tekniska utvecklingen

- IT
- eHealth
- Tekniska hjälpmedel

En enhetlig terminologi (1)

- **Ordinärt boende** – alla bostäder som inte omfattas av särlagstiftning
- **Seniorbostäder** – samlingsbegrepp för alla bostäder som inte omfattas av särlagstiftning och som är avsedda för personer över en viss ålder

En enhetlig terminologi (2)

- **Trygghetsbostäder** – en form av bostäder för äldre som känner sig oroliga, otrygga och/eller socialt isolerade. Hyresgäster har tillgång till en gemensamhetslokal med möjlighet att inta gemensamma måltider, till personal som en gemensam resurs och till trygghetslarm.

En enhetlig terminologi föreslås ersätta ett myller av beteckningar ⁽³⁾

- **Vård- och omsorgsboende** – boendeform för äldre som omfattas av rätten till bistånd enligt SoL. I boendet erbjuds service, personlig omvårdnad och hemsjukvård dygnet runt (heldygnsomsorg).

Hinder för kvarboende

- Hissbrist största problemet
- Ca 320 000 lägenheter på tredje våningen eller högre saknade hiss år 2003 (motsvarar 50 000 till 100 000 trappuppgångar)

Ordinärt boende

Öka tillgängligheten!!!

- **Nybyggnation – anpassa från början till funktionshinder**
- **Ombyggnation – anpassa för funktionshinder så långt som möjligt – trösklar, trappsteg – ramper, breddning av dörrar, dörröppnare**
- **Tänk på möjligheter till flyttkedjor**
- **Och tänk på tillgänglighet till utemiljö och infrastruktur**

Seniorbostäder

- Ingår i ett breddat utbud av bostäder och tjänster inom den ordinarie bostadsmarknaden (inom ramen för lagen om kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen)
- Bostäderna upplåts med *hyresrätt, bostadsrätt* eller *kooperativ hyresrätt*
- Utbudet styrs i huvudsak av *byggansvarigas* bedömningar av efterfrågan och betalningsförmåga hos den äldre befolkningen men också genom *enskilda personers* och *gruppers initiativ forts*

Seniorbostäder forts.

- **Merkostnader för anpassningar i befintlig bebyggelse och vid nyproduktion för att öka tillgänglighet i området och i fastigheterna liksom kostnader för gemensamhetslokaler kan påverka hyror/avgifter**
- **Seniorbostad skaffar man på de sätt som redan idag förekommer, dvs genom *bostadsförmedling/bostadskö, köp av bostadsrätt, medlemskap i en kooperativ hyresrättsförening eller kontakt med byggare/motsvarande***
- **Det är den enskildes ansvar att planera för sitt boende också på äldre dagar.**

Exempel på seniorboenden

- **Solhem, Älmsta**
- **Säter m.fl., m.fl.**
- **Finns på äldreboendedelegationens hemsida fram till 2009 07 01**
- **Hittas läst genom Google.se, sök på Äldreboendedelegationen**

Men det finns hinder i vägen

- **Politikers prioriteringar av frågan**
Okunskap om äldrefrågor
- **Otydliga uppdrag till tjänstemännen i berörda förvaltningar. Samsyn och samarbete saknas**
- **Brist på kommunikation – internt i kommunen och externt**
- **Detaljplaneringen – tomtanvisning**
- **Plan- och bygglagen**
- **Miljö- och hälsoskydd**
- **Grannreaktioner**
- **Bankerna – tveksamhet till kooperativ hyresrätt**

Trygghetsbostäder

- **Bostäder som upplåts med hyresrätt och begränsningar i överlåtelse**
- **Avsedda främst för äldre som inte vill bo kvar hemma men inte är sjuka nog för att få plats i vård- och omsorgsboende**

”BO BRA HELA LIVET”

kommunallagen + lagen om kommunernas
bostadsförsörjningsansvar

ORDINÄRT BOENDE

KVARBOENDE

Tillgänglighet
- bostaden
- närområdet
Gemensamhetslokaler
Individuell bostads-
anpassning

- vanlig bostadskö/motsvarande

SENIORBOSTÄDER

Plusboende
Bogemenskap
Seniorboende
Trivselboende
m.fl.

särskild lag

TRYGGHETS- BOSTÄDER

”mellanboendeform”

- Ansökan till kommunen
- Ej behovsprövning
- Ev. kriterier för att få söka plats beslutas av resp. kommun

socialtjänst-
lagen

VÅRD- OCH
OMSORGS-
BOENDE

Behovs-
prövas

Senior- och trygghetsbostäder - skillnader (1)

Senior-

- 1 Lagen (2000:1383) om kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen
- 2 Målgrupp: personer i vissa åldrar, oftast 55+ eller 65+
- 3 Kommunen avses inte styra vilka personer som tilldelas/köper dessa bostäder

Trygghets-

- Lag (2009:...) om kommunal befogenhet att tillhandahålla trygghetsbostäder för äldre
- Målgrupp: oroliga, sköra och/eller socialt isolerade äldre. Ingen övre åldersgräns.
- Kommunen kan styra utbudet mot målgruppen genom förmedlingstjänst och kriterier för inflyttning. Hög ålder kan beaktas.

Senior- och trygghetsbostäder skillnader (2)

Senior –

- 4 Samma krav på tillgänglighets-bostadsproduktion.

Högre nivå kan förekomma beroende på ambitionsnivå

5. Inga krav på gemensamhetslokaler, men möjligheter. Det är vanligt att sådana finns

Trygghets-

Hög tillgänglighetsnivå vid Nyproduktion.

Larm för alla utan behovsprövning

Krav på gemensamhetslokal. Ska finnas för gemensamma måltider

Senior- och trygghetsbostäder - skillnader (3)

Senior -

- 6 Inga krav på personalinsats gemensam för boende, men det kan förekomma. Kostnaden slås ut på hyran/avgiften

Trygghets-

- Krav på personalinsats gemensam för alla.
Kommunen subventionerar denna
Stimulansbidrag från staten

Trygghetsbostäder som beskrivet i delbetänkandet bejakades av remissinstanserna

En majoritet ansåg att det skulle vara en *möjlighet*, inte en *skyldighet* för kommunerna att skapa trygghetsbostäder

Vård- och omsorgsboende

- Bostad som också är en arbetsplats
- Heldygnssomsorg
- Heldygnssjukvård
- Sociala behov – innehåll i dagen

Bemötandet

Måltiden

Kulturen

Djuren

Min bostad – din arbetsplats

- **Lagstiftningen**
- **Arbetsmiljölagen**
- **Livsmedelslagen**
- **Plan- och bygglagen**
- **Hälso- och miljöskyddslagen**
- **Myndigheterna**
- **Länsstyrelserna**
- **Socialstyrelsen**
- **Boverket**
- **Arbetsmiljöverket**
- **Hjälpmiddelsinstitutet**

Utveckling av särskilt boende

- **Antalet platser behöver öka med 50 – 70 %**
- **Innehållet i vård och omsorg måste utvecklas för att tillgodose äldre personers sociala och medicinska behov**
- **Innehållet måste utvecklas för människor med demens och multisjuklighet**
- **(reservation om mer tid för analys)**

Utveckling av särskilt boende

- **Ökad forskning och utvecklingsarbete som ökar kunskapen om särskilda boenden/vård- och omsorgsboenden, inklusive korttidsvård**
- **Ökad kunskap om hur utformning och miljö samspelar med god omvårdnad och meningsfull tillvaro**
- **Ökad kunskap krävs om invandrargrupper, HBT-personers, personers med ssk sjukdomar m.fl. behov**

Konsekvenser av trygghetsbostäder

- **Flytt till särskilt boende från mellanboendeform är mindre vanligt än från ordinärt boende (resultat från SNAC, Kungsholmen) – minskat behov av platser i särskilt boende/vård- och omsorgsboende**
- **Mellanboendeform är kostnadsbesparande för äldreomsorgen (resultat från SNAC, Kungsholmen)**
- **Eget, tryggt boende främjar individers integritet och självbestämmande**

Äldreboendedelegationen föreslår

(1)

- att de termer och begrepp som idag används för olika slag av bostäder avsedda för äldre ersätts av seniorbostäder, trygghetsbostäder och vård- och omsorgsboende,
- att begreppet korttidsvård används istället för korttidsboende,

Äldreboendedelegationen föreslår

(2)

- att kommunerna genom en särskild lag får befogenhet att, utan föregående behovsprövning enligt socialtjänstlagen, tillhandahålla trygghetsbostäder till äldre, (reservation om skyldighet)
- att målgruppen för trygghetsbostäder ska vara äldre människor som känner sig oroliga, otrygga och/eller socialt isolerade i sitt ordinära boende,

Äldreboendedelegationen föreslår

(3)

- att de som bor i trygghetsbostäder ska ha tillgång till gemensamhetslokal, personal som en gemensam resurs och trygghetslarm. Det ska finnas möjlighet till gemensamma måltider,
- att kommunen själv bestämmer om och i så fall vilka kriterier som ska gälla för att den enskilde ska få tillgång till en trygghetsbostad och hur dessa ska förmedlas. Hög ålder kan beaktas,

Delegationen föreslår stöd- och stimulansåtgärder (1)

- ett statligt bidrag för åtgärder som ökar tillgängligheten i befintliga bostäder och i gemensamhetsutrymmen för personer med funktionsnedsättningar, och
- att tillgänglighetsbidraget kopplas till att kommunens bostadsbestånd inventeras. Av inventeringen ska framgå vilka områden som prioriteras för tillgänglighetsskapande åtgärder,

Delegationen föreslår stöd- och stimulansåtgärder (2)

- ett statligt bidrag lämnas till personal som ska arbeta för att främja gemensamma aktiviteter och kontakter mellan hyresgästerna i trygghetsbostäder,
- gällande investeringsstöd för särskilda boendeformer ska även omfatta trygghetsbostäder →

Investeringsstöd som omfattar särskilt boende *och* trygghetsbostäder

- nuvarande stöd gäller endast nytillskott av särskilda boendeformer
- **stödet har hittills inte utnyttjats fullt ut**
 - 500 milj.kr. årligen 2007-2011: hittills beviljat stöd 365 milj.kr. plus 172 milj.kr. avseende inkomna men ej beslutade ärenden
- ***den ekonomiska ramen för stödet föreslås utökas och även avse nybyggnationer av trygghetsbostäder***

Delegationen bedömer att följande åtgärder skulle ha positiva effekter på utvecklingen av äldres bostäder (1)

- åtgärder som säkerställer att tillgänglighetskraven i bygglagstiftningen efterlevs
- forskning och utvecklingsarbete om särskilt boende, inklusive korttidsvård

Delegationen bedömer att följande åtgärder skulle ha positiva effekter på utvecklingen av äldres bostäder (2)

- **ökad kunskap om hur boendets utformning/miljö samspelar med god omvårdnad/meningsfull tillvaro**
- **höjd nivå enligt svensk standard för byggnadsutformning vid nybyggnation av trygghetsbostäder och särskilda boendeformer/vård- och omsorgsboende**

Delegationen anser att följande åtgärder skulle ha positiva effekter på utvecklingen av äldres bostäder (3)

- **intensifierad samverkan mellan kommuner, landsting/motsvarande och bostadsföretag så att teknikstöd i bostäder anpassade för äldre kan introduceras kostnadseffektivt**
- **höjt bostadstillägg för pensionärer och särskilt bostadstillägg för pensionärer**

Reservationer

- **En majoritet av delegationen anser att det bör införas en lag om skyldighet att inrätta trygghetsbostäder för att möjligheterna att söka tryggt och bra boende ska vara likvärdiga oavsett var i landet man bor**
- **Det nuvarande och kommande behovet av vård- och omsorgsplatser borde ha diskuterats och utretts mer**

Remissbehandling under våren 2009
Proposition hösten 2009
Ikraftträdande 2010 01 01

Tack för att ni lyssnade